

Negyven éve a nemzetiségi oktatásban

Negyven év pedagógusi életpályára tekintünk vissza **Nagyné Engler Zsuzsával**, a **Leányvári Erdély Jenő Általános Iskola** volt igazgatójával. Nagymamaként ülünk egymás mellett egy játszótéri padon, miközben a gyerekek hancúroznak, mi beszélgetünk. Több, mint negyven évvel ezelőtt osztálytársak voltunk a pesterzsébeti Kossuth Lajos Gimnázium német nemzetiségi osztályában. Fiatalon csak a közvetlenül előttünk álló célokra gondoltunk – hova vesznek fel, mi lesz érettségi után? Most, tapasztaltabban, másként tekintünk a világra.

– Idén júniusban volt az első évzáró, amit már nem én tartottam. Igazgatói kinevezésem ugyan 2025-ig szól, de úgy érzem, negyven év tanári munka, huszonnégy év iskolavezetés után a legjobbkor adtam át a stafétabotot. Lelkesedésem, a pedagógusi munkába vetett hitem mindig kitarított. Amikor a nyugdíjba menetelről gondolkodtam, az volt a fontos számomra, hogy az iskola vezetését, az elért eredményekre építve, a folyamatos fejlődést szem előtt tartva „jó kezekbe” tudjam átadni. Származásomat, iskoláimat, elhivatottságomat tekintve mindig a nemzetiségi nevelés-oktatás fejlesztése, a tanulók és pedagógusok e téren történő élményalapú fejlődése határozta meg vezetői munkámat. Azt szerettem volna, hogy a leányvári iskolának olyan vezetője legyen, aki ezt a vonalat nemcsak tudásával, hanem szívvel-lélekkel, tehát érzelmi háttérrel is tovább viszi. Egy volt tanítványom, **Gölcz Mira** – a Budakeszi Német Nemzetiségi Általános Iskola volt igazgatója – keresett meg engem azzal, hogy ha valóban nyugdíjba megyek és nincs belső pályázó, akkor ő megpróbálja. Átadtam neki az iskola programját, elmondtam, hogy én mire helyeztem a hangsúlyt, és a benyújtott sikeres pályázat után a tankerület őt nevezte ki új igazgatónak. Örülök, mert ahogy én, ő is helyi lakos, tehát személyében olyan vezetőt kapott az iskola, aki sajátjának érzi azt.

Vezetőként így visszavonultam, a jelképes kulcsátadással a munkát is átadtam. Persze, ha támogatást vagy tanácsot kérnek tőlem, természetesen szívesen segítek. Pedagógusként még visszamentem heti öt órában a német nyelvet tanítani, az új tanévben pedig még egy óra népmismeret is jön hozzám. Most nagyobb szükség van rám a családban, édesanyám is több segítségre szorul. Az unokáim tanítás után hozzám jönnek, délután együtt tanulunk, azután mennek haza.

– Emlékszem, hogy az első középiskolai évet kollégistaként kezdted sok más településről származó osztálytársunkkal együtt, aztán félév után inkább naponta bejártál Leányvára a pesterzsébeti gimnáziumba, és érettségi után sem volt kérdés, hogy a szülőfaludba térsz vissza. Mi minden köt ide?

– Azt mondhatom, minden. És ez így volt már gyerekkoromban is: a családom, a barátaim, a közösség, itt jártam általános iskolába, és hamar megtaláltuk egymást a későbbi férjemmel. Felső tagozatos német-tanárom, az iskola akkori igazgatója, **Erdély Jenő** – akinek a nevét 2016-ban felvette az iskola –, mindjárt a főiskolás évek kezdetén, 1983-ban felkért napközis tanítónak, így a gimnáziumi évek után egészen hamar a tanári kar tagjaként tértem vissza az általános iskolámba.

A tanítás nem jelentett gondot már az első évben sem. A Kossuth Gimnáziumban úgy felkészítettek tudásban, tájékozottságban, hogy bátran vágtam bele a továbbtanulásba az Esztergomi Tanítóképző Főiskolán, majd a Pécsi Tanárképző Főiskolán. Gimnáziumi osztályfőnökünkötől, **Lunczer Teréztől** annyi mindent kaptunk a hátizsákunkba, messze nemcsak a tananyagot, egy nagyfokú igényességre törekvést állított eléink. Akkor nehéznek éreztük persze, hogy mindig valami több kellett még, de így felvértezve, magabiztosan mentem vissza Leányvára. Soha nem éreztem, hogy nem fogok megfelelni.

– Sőt, 1988-ban a német nemzetiségi nyelvtanári diplomát már kétgyerekes anyukaként vetted át, és 1999-ben az iskola igazgatója lettél.

– Úgy láttam, hogy az iskola nemzetiségi jellegét akkor tudom a legjobban szolgálni, ha ehhez vezetőként meglesznek a lehetőségeim és eszközeim pályázatok elnyerésével, továbbképzések szervezésével, és így tudok a legtöbbet tenni a nemzetiségi közösségért. Utólag látom,

hogy az égiek is áldásukat adhatták erre, mert amikor igazgató lettem, semmilyen vezetői ismerettel nem rendelkezttem, csak azt tudtam, mit szeretnék.

Fél évvel később lehetőségem nyílt minisztériumi ösztöndíjjal egy kétéves vezetőképzésen részt venni *Dél-Tirolban, Traminban*. Magyarországról négyen mentünk a *Qualität und Evaluation* (Minőség és értékelés) című tanfolyamra a huszonkét helyi pedagógushallgató mellé. Egy kis vidéki iskola igazgatójaként kezdetben kissé szorongva indultam hathetente a három-négynapos oktatásra, ám ott egyre jobban kinyílt a világ számomra. Új módszerekkel, új emberekkel, új lehetőségekkel ismerkedtem meg. A második évben egy ottani kedves tanárnő segítségével iskolai partnerkapcsolatot alakítottunk ki egy dél-tiroli és a leányvári iskola között. Egy alkalommal az akkori nevelőtestülettel kiutaztunk a dél-tiroli iskolába. Célom a látogatással nem volt titok: szerettem volna a kollégáknak is megmutatni tapasztalataimat, megosztani élményeimet, hogy másképp is folyhat az iskolai élet. Kezdő vezetőként nagyon sokat jelentett számomra ez a képzés. Bátorságot nyertem, megtanultam, hogyan lehet a lehetőségeinkkel, erősségeinkkel élni. Pedagógusként és vezetőként is számos belföldi s külföldi továbbképzést elvégeztem. Éreztem, hogy így tudok példát mutatni szűkebb környezetemnek és ennek megfelelően feladatokat kijelölni, valamint módszereket választani.

– A dél-tiroli képzésről olyan fontos vezéreket hoztam, ami a gyerekek és a kollégák számára, de a tágabb közösségnek is hasznos és az előbbre jutást szolgálja. A partnerközpontúság mellett az erősségekre építkezés az, ami hosszú távon is jó együttműködést eredményez. Igazgatóként munkatársaim érdekeit is képviselni akartam, hiszen közülük lettem vezető, és megpróbáltam jó kolléga maradni a számukra. Kis nevelőtestület a miénk, akkoriban tizennégy pedagógus státusszal. Nagyon fontosnak tartottam, hogy ahol a kollégák a napjuk nagy részét töltik, ott jól is érezzék magukat. Próbáltam mindig az erősségekre építeni, és a gyengeségeket háttérbe szorítani. Belső továbbképzési rendszert alakítottunk ki: bemutató órákat tartottunk egymásnak, hogy mindenki megismerhesse a többiek erősségét, és így egy jó módszertani tárházzal rendelkezzen, amiből átveheti a hozzá közel állókat. Nem kell mindenkinek ugyanazt csinálni, de tanulni egymástól mindig hasznos. Emellett feladatomban tekintettem a jó kapcsolat megtartását a tankerületi vezetővel, a többi iskola vezetőivel és pedagógusaival. A partnerközpontúsággal, jó kommunikációval sok mindent el lehet érni úgy a szülőknél, mint a mindenkori fenntartónál, legyen az önkormányzat, társulási tanács vagy a tankerület.

– Miután elvégeztem ezt a képzést, néhány kollégával kidolgoztunk egy új módszert dél-tiroli mintára. Három pedagógus, egy fejlesztőpedagógus, egy elsős és egy második osztálytanító váltotta egymást körforgásban. Egyszerre többen dolgoztak össze a gyerekek fejlődése érdekében, miközben ők is nyertek ezzel a felállással. Nem volt alá-fölrendeltségi viszony köztük, formálni tudták egymást. A megyén belül tartottam továbbképzéseket erről a pedagógusi felállásról. Mivel ez eggyel több álláshelyet jelentett, az önkormányzat egy idő után nem tudta már fedezni. Ekkor két szomszéd községgel, *Kesztölcével* és *Piliscsévével* létrehoztuk a *Pilisi Közoktatási Társulást*, hogy újabb anyagi forrásokhoz jussunk. Három óvoda, három iskola és egy bölcsőde volt a tagja a társulásnak az én vezetésemmel 2009-2012 között. Nagyon sok munkát fektettem ebbe a hároméves együttműködésbe, ami valamilyen enyhített az intézmények anyagi gondjain.

– 2013-ban az esztergomi tankerület mint vagyonkezelő átvette az önkormányzati tulajdonú iskolát. Felmerült a kérdés, hogy átkerül-

– *Hogyan befolyásolta vezetési hozzáállásodat ennek a képzésnek a szemléletmódja?*

– *Iskolaigazgatóként mit ültetett át a gyakorlatba a Dél-Tirolban kapott, látott tapasztalatokból?*

– *Hogyan folytatódott a tevékenységed a tankerületek megalakulásával?*

Leányvári tájház

– A sok felújítás, anyagi forrás előteremtése mellett mit akartál elérni igazgatóként az iskolában?

jünk-e a nemzetiségi önkormányzat fenntartásába, de ennek kigazdálkodásához a mi iskolánk kis létszámú, az 1902 körül épült, több mint százéves, leromlott, öt külön épületben működő iskola pedig folyamatos felújítási feladatokat jelentett. Pályázatokon nyertünk pénzt ehhez, így tudtuk például 2006-ban a tájház régi tetőszerkezetét és külső homlokzatát az eredetinek megfelelően helyreállítani. Egykor ez egy régi svábház volt, mely a kitelepítés után az államosítást követően az iskolába integrálódott. Itt tartották korábban a gyakorlati foglalkozásokat. Szeretném megemlíteni, hogy a nemzetiségi önkormányzatok megalakulásától huszonegy éven keresztül nemzetiségi képviselő, majd elnökhelyettes voltam, így még nagyobb lendülettel tudtam tervezni és fejleszteni nemcsak az iskolai, hanem a községi nemzetiségi programokat is. Így alakult, hogy a fent nevezett régi családi ház a sikeres pályázat után aktív színtere lett a nemzetiségi népművelés óráknak, adventi készülődéseknek és egyéb nemzetiségi tevékenységeknek. Egy részében állandó kiállítást rendeztünk be azokból a régi tárgyakból, amik még megmaradtak a faluban. Szerepelünk is *Jaszmán Gabriella Mesélő házak* című könyvében. Amikor a kitelepített németek leszármazottai és érdeklődő vendégek érkeztek hozzánk, szívesen mutattam meg nekik őseink örökségét.

– Az volt a célom, hogy a leányvári iskolások is rendelkezzenek olyan szorgalommal, kitartással és jó képességekkel, hogy ne jelentsen hátrányt számukra az, hogy egy kis helyi iskola diákjai. Hogy meg tudják ragadni a lehetőségeket, kellő tudással és rátermettséggel bejuszanak azokra a helyekre, ahová szeretnének. Hogy egy kis vidéki iskola is megadja nekik mindazt, amire szükségük van a mai kihívások mellett. Úgy gondolom, ezt sikerült is elérni. A gyerekek tanítása mindig fontos és nemes feladat, igazgatóként és nagymamaként egyaránt. Bennük is meg kell világosítani, rá kell ébreszteni őket, hogy tudással, szorgalommal sok mindent el lehet érni, és élni kell a lehetőségekkel, nem szabad elmenni mellettük.

A mai modern digitális eszközöket nem lehet kizárni az életünkből, hanem okosan fel kell használni a cél érdekében. Az oktatásba is beépítjük, így például tanulóink megismerhetik a prezentációval tartott kiselőadást. Ezen a téren sokat tanultam egykori kisdíakomtól, kolléganőmtől, *Leányvári Gabriellától*, aki sikeresen készíti fel a gyerekeket az A2 és B1 szintű DSD nyelvvizsgára. Egy-egy prezentáció kis vizsgatapasztalatot ad, és így már nagyobb magabiztossággal mennek a nyelvvizsgára, felvételire. A digitális eszközök mellett persze fontosnak tartom az olvasást és a valós élményeket. Az iskola és a pedagógusok feladatának pedig azt tekintem, hogy fenntartsák az érdeklődést a gyerekekben, ám ezt elavult eszközökkel és módszerekkel nem lehet elérni. Ha megfelelő eszközökkel adjuk át a tudást, akkor is, ha nem látjuk, hol érik az majd be, akkor a gyerekek fel tudják majd venni a fonalat, amikor szükség lesz rá, tudják, hol keressenek. A pedagógusoknak is állandó megújulásra van szükségük ahhoz, hogy képesek legyenek számukra ezt nyújtani.

– Leányvár sváb település, mennyit őriz a múltjából, és hogyan tartható életben a nemzetiségi identitás, nyelvi, hagyomány? Nehezebb ma nemzetiségi pedagógusnak lenni, mint korábban?

– Az 1946-os leányvári kitelepítést és a betelepítést követően az ötvenes években nem volt tanácsos németül/svábul beszélni a faluban. Mi sem beszéltünk otthon németül a szüleimmel, ők tudtak svábul, de nem szólaltak meg. Nagyszüleim viszont mindig svábul beszéltek, hozzám is így szóltak, én pedig magyarul válaszoltam. Mivel egy udvarban laktunk a nagymamámmal, bőven adódott alkalom erre a kétnyelvű kommunikációra. Nagyon sok éneket, mondókát megtanultam, mert miközben főzött, énekelt, beszélt hozzám, mindig tanított valamire. Ekkortájt járt erre egy tiroli néprajzkutató házaspár, Grete és Karl *Horak*. Magyarországi sváb népdalokat, mondókákat gyűjtöttek. Nagymamámtól is lejegyezték sokat, én pedig a felvétel közben is

ott ültem, hallottam, magamba szívtam ezeket. Az általános iskolában is jó eredményeket értem el német nyelvből. A nagymamámtól kapott sváb nyelv és a hagyományok, a megélt szokások kiegészítették, táplálták, erősítették egymást. Tudtam, hogy a német nyelvvel akarok foglalkozni, de a hagyomány is nagy szerepet játszott terveimben. A pályaválasztás jónak bizonyult, mert a budapesti Kossuth Gimnáziumban mind a nyelvtanulás, mind a hagyományápolás kimagasló mértékben játszott szerepet.

Az ötvenes években a sváb nyelv és a hagyományok terén elcsendesedett az élet, de a tudatos megőrzés meghozta az eredményt. Ezt erősítjük azóta is: az iskolában heti öt órában tanítjuk a németet a heti két óra angol mellett, van néptáncóra, sok hagyományőrző program. A heti népismeret órát autentikus környezetben, a tájszobában tartjuk. Akkor várhatunk mindentől jó eredményt, ha otthonról is kap a gyerek pozitív megerősítést arról, hogy mindez a mai korban is fontos, nem divat kérdése. Múlt nélkül jövőt építeni nem lehetséges, s ez így van a svábsággal kapcsolatban is. Magam is ebben a szellemben neveltem a gyerekeimet, örülök, hogy ennek meglett az eredménye, a lányom a gazdasági végzettsége mellett a jó nyelvismeretének köszönhetően évekig az Országos Német Önkormányzatnál dolgozott. Működik néptáncsoport, dalkör, zenekar is a faluban, de tény, hogy ma nehezebb „ideragasztani” a gyerekeket ezekhez a tevékenységekhez, mert nagyon sok más lehetőség van, ami olykor elszívóerőként működik.

– A családom mindig támogatott engem, így valóban csak a munkámnak tudtam élni. Édesanyám, a férjem, nagymamám, egymást váltották a gyerekek mellett, amíg tanultam, tanítottam, iskolát vezettem. A nemzetiségi önkormányzat tagjaként, elnökhelyetteseként sokszor a hétvégéimet is a közösségi életnek szenteltem, és kirándulást, rendezvényeket, táboroztatást szerveztem és bonyolítottam le. Ez az ő segítségükkel tudott működni, hogy folyamatosan ott álltak a hátam mögött. Most nekem kell ugyanezt továbbadnom a gyerekeimnek, mert látom, tudom, hogy akkor tudnak boldogulni, dolgozni, ha mögöttük is van egy biztos háttér. Tehát felállítottam egy rangsort, most továbbadom a következő nemzedéknek azt, amit én is megkaptam, tehát lehet rám számítani itthon a családban.

Miután itthon maradtam, az óraadói munkám mellett sokat foglalkozom az unokákkal, rendszeresen tanulok a legidősebbel, mert ő igényli is és mindig megkeres. Az itthoni teendők mellett tudok törődni magammal, fizikai és lelki téren egyaránt, nagyon sokat gyalogoltam, tartózkodtam a szabadban, olvastam az utóbbi években, így dolgoztam fel az elmúlt évtizedek állandóan zsúfolt, olykor stresszes napirendjét, munkatempóját.

Csikszentmihályi Mihály a következőket írja: „A céltudatosság, az elszántság és a harmónia összefogják az életet és értelmet adnak neki azzal, hogy folyamatosan áramlatélménnyé alakítják.”

Személyes küldetésem részeként és megtisztelő feladatként éltem meg, hogy részt vehettem gyermekeink világképének formálásában, értelmük kibontakoztatásában, az értékek megőrzésében, az értékrementésben, motiválásban, útkeresésben. Az ősök által adott minták így válhattak személyes élménnyé, tudatos önmegvalósítássá.

Titkos vágyam még a népismeret tanításával kapcsolatos. Arra gondolok, hogy nemcsak általános iskolában, hanem más oktatási formában, például nemzetiségi gimnáziumban vagy egy-egy előadás keretében is kipróbálnám, hogyan működik. Ez még nagyobb összedettséget igényel tőlem, ki kell gondolnom a részleteket, az azonban bizonyos, hogy valami újat akarok még létrehozni. Továbbra is arra törekszem, hogy mindig valami többet adjak, mert félgőzzel nem lehet csinálni valamit, csak azért, mert nyugdíjas vagyok. Csak annak van értelme, ha mindent beleadok.

Német szoba a tájházban

– *Hogy bírtad a sok munkát anélkül, hogy belefáradtál, belefásultál volna évtizedeken keresztül? És mi élteti még a lelkesedésedet, milyen terveid vannak a jövőre nézve?*

– *Ehhez kívánunk további jókedvet, lendületet és jó egészséget!*

Balányi Klára